

ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΑΥΡΙΟ (Δεκέμβριος 2006)

Συγγραφέας: ΘΕΟΔΟΤΑ ΝΑΝΤΣΟΥ - ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΠΛΗΘΑΡΑΣ

Τη χρονιά που μας πέρασε, τα περιβαλλοντικά ζητήματα βρέθηκαν πολλές φορές στην πρώτη γραμμή της επικαιρότητας. Με αποκορύφωμα την πρόσφατη «Έκθεση Στερν» για το οικονομικό κόστος της κλιματικής αλλαγής, πλειάδα ζητημάτων απασχόλησαν την κοινή γνώμη και έφεραν κοινό, επιχειρήσεις και πολιτικούς αντιμέτωπους με τις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της υποβάθμισης του περιβάλλοντος και την άμεση αναγκαιότητα για λήψη μέτρων αναχαίτισης της περιβαλλοντικής κρίσης.

2006: Επιχειρήσεις-κολοσσοί συμμετέχουν στο παγκόσμιο πρόγραμμα Climate Savers του WWF, με στόχο την εθελοντική μείωση εκπομπών CO₂ και διαφημίζουν τις προσπάθειές τους στο κοινό. Όπως έδειξε και η πρόσφατη Έκθεση περιβαλλοντικών δεικτών του WWF με τίτλο «Ζωντανός Πλανήτης 2006», τα σημαντικότερα προβλήματα που χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης είναι η ταχύτατη απώλεια της βιοποικιλότητας και οι συνεχώς εντεινόμενες πιέσεις που οι ανθρώπινες δραστηριότητες ασκούν στους φυσικούς πόρους.

Μια αργή, αλλά σταθερή, τάση, που εκδηλώνεται -τα τελευταία χρόνια- είναι το «ξύπνημα» της ελληνικής κοινωνίας από τον λήθαργο που κατέτασσε το περιβάλλον στις τελευταίες θέσεις των προτεραιοτήτων. Από τις δημοσκοπήσεις της Eurostat, μέχρι τα αιτήματα και τις καταγγελίες για περιβαλλοντικά προβλήματα που φθάνουν καθημερινά στα γραφεία των περιβαλλοντικών οργανώσεων, μπορεί να διαπιστώσει κανείς ότι το περιβάλλον και τα ζητήματα ποιότητας ζωής αρχίζουν σιγά σιγά να αποκτούν τα χαρακτηριστικά ενός εξέχοντος κοινωνικού αιτήματος: πρωτοσέλιδα σε μεγάλες εφημερίδες, συγκλονιστικές αποκαλύψεις από τηλεοπτικές εκπομπές μεγάλης απήχησης για τις επιπτώσεις της περιβαλλοντικής κρίσης στην καθημερινότητά μας και για τα σκάνδαλα που κρύβονται πίσω τους. Ακόμη και η δειλή αλλά σαφής αποτύπωση μιας ευαισθησίας για τα ζητήματα περιβάλλοντος στις πόλεις μέσα από την αυξημένη στήριξη συνδυασμών με οικολογικό προσανατολισμό κατά τις πρόσφατες αυτοδιοικητικές εκλογές είναι ενδεικτική αυτής της τάσης.

Αυτή η κοινωνική τάση έχει, όπως ήταν αναμενόμενο, αρχίσει να φέρνει «τα πάνω-κάτω» και στον επιχειρηματικό κόσμο. Είναι -ούτως ή άλλως- σαφές ότι ο ι-

διωτικός τομέας στην Ελλάδα ανταποκρίνεται πολύ πιο γρήγορα στις κοινωνικές τάσεις από ότι το κράτος. Έτσι, τα τελευταία λίγα χρόνια έχουν σημειωθεί από συγκεκριμένους μεγάλους ομίλους κάποια σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης περιβαλλοντικών λύσεων, της μείωσης των επιπτώσεων της οικονομικής δραστηριοποίησης και της διάθεσης φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων. Με τον καιρό, αυτές οι προσπάθειες ωριμάζουν και γίνονται κοινή πρακτική, οπότε είναι αναμενόμενο ότι η τεχνογνωσία που έχει παραχθεί θα γίνεται ολοένα και πιο οικεία και προσβάσιμη από τους μικρότερους «παίκτες» της ελεύθερης αγοράς.

Δυστυχώς, το κράτος που θα έπρεπε να τιμά το ρόλο του ως εγγυητή της καλής ποιότητας του φυσικού κεφαλαίου, απουσιάζει κραυγαλέα από την περιβαλλοντική σκηνή της χώρας. Το βάλτωμα μίας σειράς από απαραίτητες θεσμικές λειτουργίες, όπως ο χωροταξικός σχεδιασμός και η κατάρτιση κτηματολογίου και δασολογίου και η πλήρης διάλυση του συστήματος προστατευόμενων φυσικών περιοχών, είναι μερικά μόνο δείγματα της κρατικής ολιγωρίας που χαρακτήρισε το περιβαλλοντικό σκηνικό του 2006. Αυτή η απουσία έχει συχνά ολέθριες συνέπειες, οι επιπτώσεις των οποίων πλέον αρχίζουν να αγγίζουν κάθε φάσμα της κοινωνίας και δεν περιορίζονται στους «ρομαντικούς» φυσιολάτρεις που χτυπούσαν καμπανάκια μέχρι πρόσφατα. Οι δασικές πυρκαγιές και οι επακόλουθες πλημμύρες του καλοκαιριού σήμαναν σημαντικές απώλειες όχι μόνο σε βιοποικιλότητα, αλλά και σε οικονομικούς τομείς, όπως η κατοικία, ο τουρισμός, η αναψυχή, η υλοτομία. Παρόμοιες επιπτώσεις, σε μεγαλύτερη όμως κλίμακα, αναμένονται στις επόμενες δεκαετίες εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής, ιδιαίτερα σε ευαίσθητες ζώνες του πλανήτη, όπως η «δική μας» Μεσόγειος και κυρίως τα νησιά. Κι όμως, από αυτό το σημαντικό μέτωπο που θα επηρεάσει δυσμενώς τη δική μας οικονομία και το δικό μας παραγωγικό τομέα, ο αναμενόμενος ρυθμιστής είναι και ο μεγάλος απών: η Ελλάδα κατατάσσεται ασθμαίνοντας στην 41η θέση επί συνόλου 50 κρατών, σχετικά με τα μέτρα καταπολέμησης της κλιματικής αλλαγής.

Οι τάσεις αυτές αναμφίβολα προβλέπεται να συνεχιστούν και κατά το 2007. Το κατ' όνομα μόνο αρμόδιο για τα περιβαλλοντικά, Υπουργείο ΠΕΧΩΔΕ, δεν δείχνει σημάδια μεταστροφής από την αδιαφορία προς την ανάληψη του ηγετικού ρόλου που του αναλογεί. Έτσι, δεν έχουμε λόγους να ελπίσουμε πως στο άμεσο μέλλον η Ελλάδα θα ξεκολλήσει από τον ευρωπαϊκό «πάτο» στην εφαρμογή των πολιτικών περιβαλλοντικής προστασίας, ενώ όπως δείχνουν τα πράγματα μάλλον θα

συνεχίσουμε να λειτουργούμε ως «δέκτης πολιτικών» από την Ευρωπαϊκή Ένωση, συχνά υπό την απειλή νομικών κυρώσεων. Είναι, λοιπόν, λογική η πρόβλεψη ότι το κράτος θα συνεχίσει να ασχολείται με πυροσβεστικές και αποσπασματικές προσεγγίσεις του θέματος, θα αφήσει το περιβάλλον στην άκρη ως παρία της οικονομικής πορείας της χώρας και η ψαλίδα μεταξύ πολιτείας και κοινωνικών προσδοκιών για διατήρηση του περιβάλλοντος και βελτίωση της ποιότητας ζωής θα συνεχίσει να μεγαλώνει.

Όμως, παρά την κρατική αδιαφορία, το περιβάλλον και τα ζητήματα ποιότητας ζωής αναμένεται να αυξήσουν το μερίδιο προβολής τους από τα ΜΜΕ. Άλλωστε τόσο τα ηλεκτρονικά μέσα όσο και ο έντυπος Τύπος έχουν αποδείξει πως διαθέτουν εξαιρετικά κοινωνικά αντανακλαστικά και ανταποκρίνονται στις κοινωνικές τάσεις ταχύτερα από την πολιτεία. Ζητήματα ρύπανσης, φυσικών καταστροφών, ακραίων φαινομένων του κλίματος που αλλάζει, ποιότητας της τροφής, καταστροφής σημαντικών φυσικών περιοχών και ποιότητας ζωής στις πόλεις θα αναδειχθούν σε πρωταγωνιστές της δημοσιότητας.

Από την πλευρά τους οι περιβαλλοντικές οργανώσεις και συνολικά η λεγόμενη «κοινωνία των πολιτών» προφανώς θα εντείνει τις δράσεις πίεσης προς την πολιτική ηγεσία της χώρας, πιέζοντάς την να βγει από το λήθαργο και να αντιμετωπίσει επιτέλους το φυσικό περιβάλλον όχι σαν ανταγωνιστή, αλλά ως εταίρο στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας. Με δεδομένο ότι οι περιβαλλοντικές οργανώσεις δεν εκπροσωπούν μόνο τα εγγεγραμμένα μέλη τους, αλλά έχουν σαφέστατα ευρεία απήχηση στο σύνολο της κοινωνίας, θα επιδιώξουν τη διαμόρφωση ευρύτερων συμμαχιών για την επεξεργασία ενός πιο ολοκληρωμένου λόγου που θα συνδυάζει το περιβάλλον με άλλα φλέγοντα κοινωνικά αιτήματα, όπως η υγεία και η εργασία.

Τα μεγάλα περιβαλλοντικά ζητήματα που αναμένεται να αναδειχθούν είναι η χωρίς σχεδιασμό αδειοδότηση τεράστιων τουριστικών επενδύσεων, η αδυναμία της πολιτείας να διαχειριστεί ζητήματα ποιότητας διατροφής και βελτίωσης της ποιότητας ζωής, η προβληματική διαχείριση των απορριμμάτων και των λυμάτων και η προώθηση χωροταξικών σχεδίων, των οποίων το περιβαλλοντικό σκέλος θα είναι χωλό. Η έναρξη της τέταρτης προγραμματικής περιόδου των κοινοτικών χρηματοδοτήσεων θα ξεκινήσει πιθανότατα ένα ευρύτερο διάλογο περί της αναπτυξιακής κατεύθυνσης της χώρας, ενώ σημαντικά θέματα ίσως προκύψουν σε

σχέση με την προώθηση συγκεκριμένων μεγάλων επενδύσεων, όπως ο αγωγός Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη και το διαμετακομιστικό κέντρο της Μεσσαράς, ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός των οποίων φαίνεται να είναι πλημμελής. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα έχουν σαφώς και οι εξελίξεις στον τομέα της ανάπτυξης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ), καθώς η χώρα μας βρίσκεται μεν σε πλεονεκτική θέση λόγω αφθονίας τους έναντι των υπολοίπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 25, αλλά χωλαίνει σοβαρά λόγω έλλειψης σχεδιασμού και κινήτρων.

Περιβαλλοντικός πρωταγωνιστής για το 2007 προβλέπεται να αναδειχθεί ο χώρος των επιχειρήσεων. Παρά την αργή προσαρμογή στα κελεύσματα της ευρωπαϊκής αγοράς και στην αυξανόμενη κοινωνική ευαισθησία για το περιβάλλον, ο ελληνικός επιχειρηματικός κλάδος αρχίζει με γοργούς ρυθμούς να προσαρμόζεται στην ιδέα ότι το περιβάλλον είναι τελικά σύμμαχος και όχι ανταγωνιστής. Σύμμαχος κυρίως για βελτίωση της εικόνας του και προσαρμογής στις απαιτήσεις που απορρέουν από σχετικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (π.χ. περιβαλλοντικά φιλικές συσκευασίες, σήμανση ποιότητας στα τρόφιμα, προϊόντα χωρίς τοξικές χημικές ουσίες), όσο και για τη μακροπρόθεσμη διασφάλιση της κερδοφορίας τους μέσα από την προστασία του φυσικού κεφαλαίου. Στον ίδιο χώρο αναμένεται, επίσης, να αναδυθούν κάποιες συγκεκριμένες προσπάθειες για ευρύτερη ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση της κοινωνίας. Αιχμή του δόρατος θα είναι εδώ το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής, το οποίο θίγει έντονα τη μακροπρόθεσμη επιχειρηματική βιωσιμότητα, αλλά και διαθέτει ισχυρά κοινωνικά ερείσματα. Το βασικό πρόβλημα που καλείται να αντιμετωπίσει ο ελληνικός κλάδος των επιχειρήσεων, που κατά βάση χαρακτηρίζεται κύκλος εργασιών μικρού μεγέθους, είναι η έλλειψη περιβαλλοντικής τεχνογνωσίας που, σε συνδυασμό με την απουσία μηχανισμών ελέγχου, αυξάνει τον κίνδυνο περιβαλλοντικού dumping και μείωσης της ανταγωνιστικότητας.

Το 2007 μπορεί να είναι μια καλή χρονιά για τις επιχειρήσεις που θα επιχειρήσουν «πράσινα». Σημαντικές πρωτοβουλίες, όπως η ψήφιση της νέας πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα χημικά (του Κανονισμού REACH) και το γοργά εξελισσόμενο χρηματιστήριο ρύπων, είναι κάποια από τα πολλά κίνητρα που μπορεί να αξιοποιήσει ο ελληνικός επιχειρηματικός κλάδος, ώστε να πάρει την κατάσταση στα χέρια του και να πρωταγωνιστήσει θετικά στις περιβαλλοντικές εξελίξεις. Είναι σημαντικό οι επιχειρήσεις που ήδη διαθέτουν τεχνογνωσία και «περιβαλλοντικό» παρελθόν να τραβήξουν στο άρμα τους και άλλους παραγωγικούς κλάδους.

Κατά την άποψη του WWF Ελλάς, η επιχειρηματικότητα με κανόνες, σεβασμό στο περιβάλλον και έμφαση στην ποιότητα και την καινοτομία είναι η λύση για ένα πραγματικά βιώσιμο μέλλον και για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της χώρας. Σύμμαχος σε αυτήν την πορεία είναι σίγουρο πως θα σταθεί η κοινωνία των πολιτών που ήδη απαιτεί δυναμικές αλλαγές από τις επιχειρήσεις και είναι διατεθειμένη να κάνει ανοίγματα για βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των παραγωγικών κλάδων της χώρας.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην ειδική ετήσια έκθεση Δεκέμβριος 2006, του Forum «Αγορά Ιδεών», σ. 159-162.